



Utdanning og undervisning for bærekraftig utvikling

Mange av dagens samfunnsproblemer, miljøproblemer og økonomiske kriser viser at lokale og nasjonale samfunn inngår i en symbiotisk vekselvirkning med det globale verdenssamfunnet. Bærekraftig utvikling handler derfor om å tenke og handle både lokalt, nasjonalt og globalt. Realisering av en bærekraftig utvikling krever aktiv deltakelse fra samfunnsborgere med handlingskompetanse. For å oppnå dette, er det helt nødvendig at vi integrerer utdanning for bærekraftig utvikling i utdanningssystemet.

Bærekraftig utvikling – sosiale, økonomiske og miljømessige hensyn

I 1987 ble begrepet «bærekraftig utvikling» definert av Verdenskommisjonen for miljø og utvikling (WCED) med Gro Harlem Brundtland som leder, som «en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov» (Brundtland, 1987). Bærekraftig utvikling handler altså om at mennesker som lever både nå og i framtiden skal få dekket sine behov. For at en utvikling skal være bærekraftig, må det alltid tas hensyn til tre hoveddimensjoner; *sosial, økonomi og miljø*. Disse reflekterer behovet for å balansere økonomisk og sosial vekst med hensyn til miljøet.

Utdanning for bærekraftig utvikling

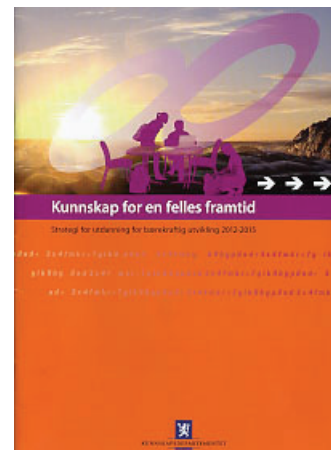
Målet om å sikre bærekraftig utvikling er det syvende av i alt åtte mål i FNs tusenårsmål for å bekjempe verdens fattigdom vedtatt i 2000. For å synliggjøre den viktige rollen utdanning spiller, ble tiåret 2005–2014 definert som FNs tiår for utdanning for bærekraftig utvikling. Det overordnede målet for tiåret er «å integrere prinsipper, verdier og praksis for bærekraftig utvikling i alle aspekter ved utdanning og læring» (UNESCO, 2005).

Norge og Kunnskapsdepartementet har fulgt opp FNs tiår for utdanning for bærekraftig utvikling med en egen «Strategi for utdan-

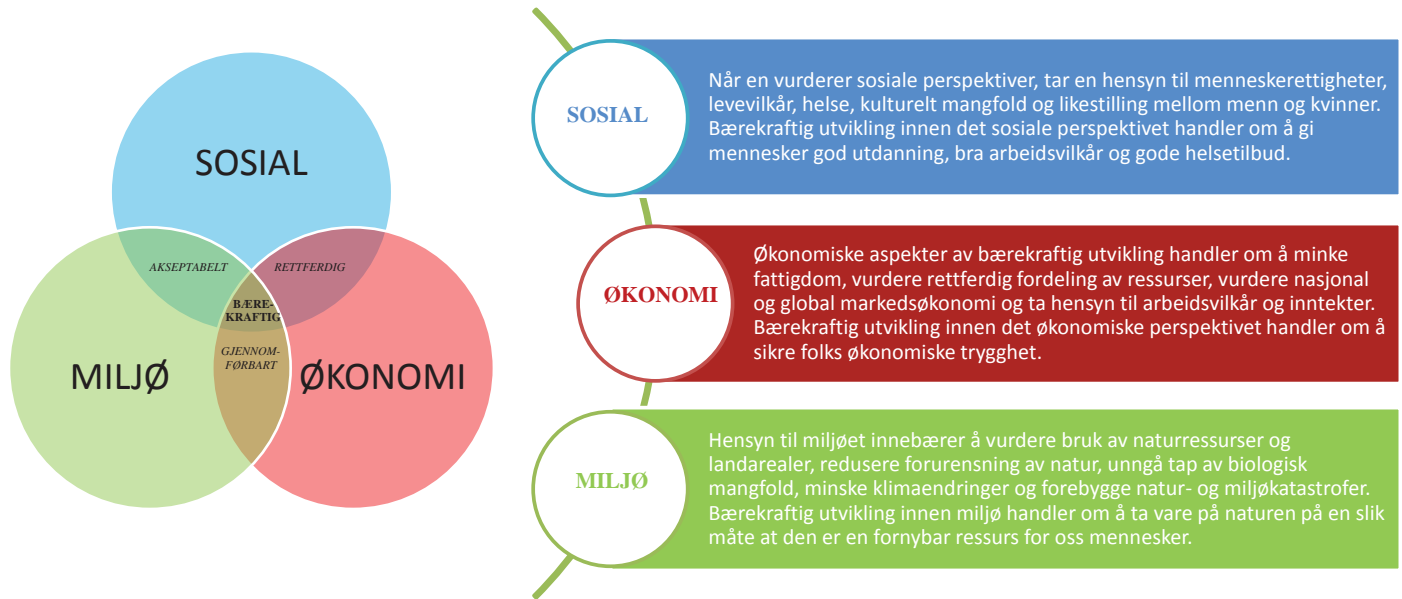
ning for bærekraftig utvikling 2005–2010 med en revidert utgave for perioden 2012–2015, Kunnskap for en felles framtid.



FNs rapport om gjennomføring av FNs tiår for utdanning for bærekraftig utvikling (UNESCOs International Implementation Scheme for the Decade of ESD).



Kunnskap for en felles framtid, strategi for utdanning for bærekraftig utvikling 2012–2015 (revidert fra 2005–2010).



Visjon

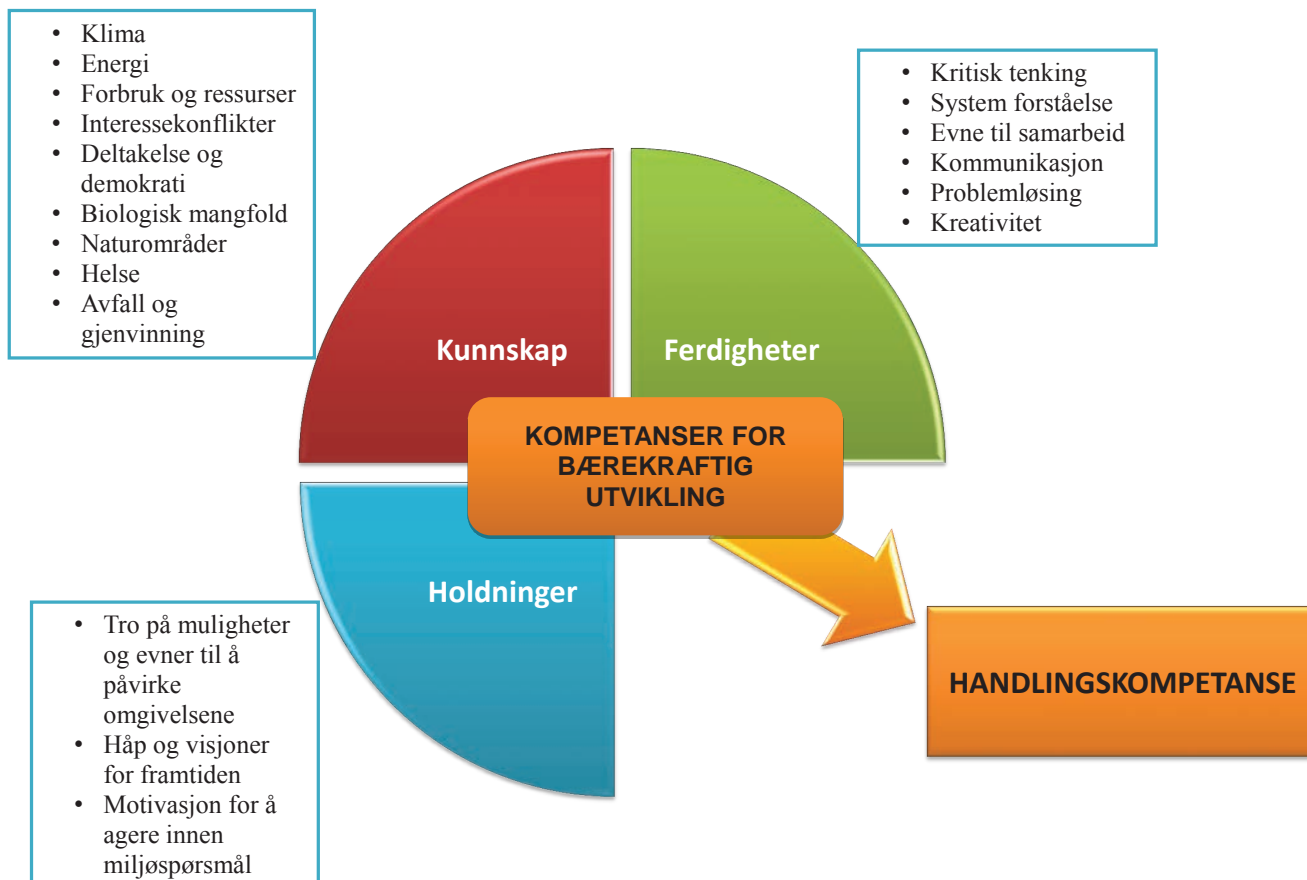
Norge skal ha et utdanningssystem som bidrar til bærekraftig utvikling lokalt og globalt.

Norges strategi for utdanning for bærekraftig utvikling har som mål å:

- utvikle barn og unges kompetanser slik at de kan bidra til bærekraftig utvikling på ulike områder i natur og samfunn.
- bidra til at barnehagene og skolene har kompetanse og rammebetingelser for utdanning for bærekraftig utvikling.
- stimulere til å utvikle nettverk og samarbeidsrelasjoner mellom barnehager, skoler, aktuelle etater, frivillige organisasjoner og forskningsinstitusjoner på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå.
- fremme deltakelse i internasjonale fora for å utveksle erfaringer og å heve kvaliteten på opplæringen for bærekraftig utvikling både i Norge og andre land.

Utdanning for bærekraftig utvikling handler om å legge til rette for undervisning som kan utvikler elevenes kompetanser for en bærekraftig verden i endring. Det overordnede målet er å stimulere elevene til ansvarlig og aktiv deltaking.

Utdanning for bærekraftig utvikling i skolen må implementeres og styres gjennom Læreplanverket for Kunnskapsløftet (LK06), det vil si Generell del, Prinsipper for opplæringen og Læreplaner for fag. Den generelle delen av læreplanen har et stort fokus på utdanning for bærekraftig utvikling. Det fokuseres på livslang læring og kompetanser for en verden i endring, samt demokrati, nasjonal identitet og internasjonal bevissthet. Bærekraftig utvikling nevnes kun eksplisitt i det miljøbevisste menneske, men utdanning for bærekraftig utvikling er til stede implisitt i det meningsseekende mennesket der man snakker om mennesket som et moralsk vesen; i det skapende mennesket der man snakker om kritiske evner, kritisk sans, vitenskapelig arbeidsmåte og den aktive elev; i det arbeidende mennesket i forbindelse med å ruste eleven til å ta del i de voksnes verden og i det allmenndannende mennesket der det snakkes om omsorg for andre og for det felles livsmiljøet. Dette er kun noen få eksempler, og utdanning for BU er tydelig til stede – også på andre måter i de nevnte mennesketypene, samt i det samarbeidende mennesket, det miljøbevisste mennesket og i det integrerte mennesket.



Undervisning for en bærekraftig utvikling bør øke elevenes handlingskompetanse for en bærekraftig utvikling gjennom å utvikle deres kunnskap, ferdigheter og holdninger (Jegstad, & Sinnes, 2013; O'Brien, et. al 2013; Rickinson, Lundholm, & Hopwood, 2009; Schreiner & Sjøberg, 2005).

Felles for alle fagplanene er at det i formålet med faget står mye som kan bidra til utdanning for bærekraftig utvikling. I kompetansemålene er bærekraftig utvikling i noe grad direkte eller indirekte ivaretatt som tema og perspektiv i mange av planene. En utdanning for bærekraftig utvikling må være tverr-/flerfaglig og bygge på kunnskap i flere fag, noe som gir en ekstra utfordring for skolen. Utdanningsinstitusjonene og skoleledere må i lokale planer sette opp mål og konkrete handlinger slik at undervisning for bærekraftig utvikling gjennomføres ved skolene.

Mens utdanning inkluderer utdanningssystemet og skolen som organisasjon, er det som foregår mellom lærer og elev selve un-

dervisningen. Formålet med utdanning og undervisningen i norsk skole er både å forberede elever for framtidige studier og yrker, men også å ruste dem til å delta som borgere i et demokratisk bærekraftig samfunn.

Undervisning for bærekraftig utvikling

Det er viktig å tenke på bærekraftig utvikling som en dynamisk prosess og ikke et endelig mål. Verden og samfunnet er i stadig utvikling, og vi må kontinuerlig finne nye løsninger og tilpasse oss komplekse systemer. Derfor handler undervisning for en bærekraftig utvikling ikke bare om å gi elever kunnskap *om*, men også forståelse *for* og engasjement *i* bærekraftig utvikling. Gjennom un-

dervisningen kan vi øke elevenes bevissthet gjennom å utvikle deres *kunnskap, ferdigheter og holdninger*, og dermed hjelpe dem til å utvikle handlingskompetanse for en bærekraftig utvikling. Slike kompetanser er ikke noe som kan formidles og overføres fra lærer til elev, men noe som kan utvikles gjennom variert, flerfaglig og utforskende undervisning. For å skape relevans og motivere bør undervisningen varieres med bruk av eksternt kompetanse samt ta i bruk andre læringsarenaer (nærmiljø og lokalsamfunn).

Kunnskap

En del tema er sentrale å ha kunnskap om innen bærekraftig utvikling. Disse omhandler klima, energi, forbruk og ressurser, interessekonflikter, deltakelse og demokrati, biologisk mangfold, naturområder, helse, avfall og gjenvinning, og vannressurser. Elever kan utvikle kunnskap om disse teamene gjennom flerfaglig og utforskende undervisning der de innhenter og bearbeider informasjon på ulike måter. Metoder for å gi elever slik kunnskap kan være variert undervisning med kortere teorigjennomganger og foredrag, informasjonssøk via internett, lesing av faglitteratur og rapporter. Som lærer er det viktig å legge til rette for at elevene får tilgang til gode og relevante kilder, velge ut og formidle fagstoff som er relevant samt å være veileder under elevenes egne datainnsamlinger.

Ferdigheter

Ferdigheter for bærekraftig utvikling inkluderer det å kunne tenke kritisk, reflektere, argumentere, samarbeide, forstå sammenhenger (systemforståelse), kommunisere og være innovativ og kreativ. Slike ferdigheter kan trenes ved at elevene jobber med gruppearbeid, deltar i debatter, diskuterer konflikter og dilemmaer og utvikler løsninger på problemstillinger lokalt og globalt. Arbeidet som lærer blir å finne tema som kan være aktuelle og engasjerende. Dagsaktuelle tema fra media eller lokalsamfunnet og problemstillinger i elevenes egen hverdag kan være gode utgangspunkter.

Holdninger

For å handle for en bærekraftig utvikling er det viktig å ha tro og håp for fremtiden, men framfor alt, vilje til å handle. Slike holdninger skapes gjennom at elevene får innsikt i hvilke muligheter de selv har for å påvirke. En positiv påvirkning kan handle både

om deres egen livstil, for eksempel ved forbruksvalg, men også ved å delta i demokratiske prosesser gjennom engasjement i politisk arbeid, eller i frivillige organisasjoner og i framtiden via yrkesvalg. Som lærer vil det være viktig å fokusere på mulighetene framfor bare på utfordringene. Tilnærmingen kan være å jobbe konkret med elevenes nåværende forbruksvalg på mat og klær, eller å la elevene jobbe med å gi råd og komme med løsningsforslag til lokale politikere eller bedrifter.

Referanser

- Breiting, S., Mayer, M., & Mogensen, F. (2005). *Kvalitets-kriterier for ESD-skoler: En guide til at fremme kvaliteten af Uddannelse for Bæredygtig Udvikling*. Wien: Stollfuß Verlag Bonn GmbH & Co. KG.
- Brundtland, G. (1987). Our common future: Report of the 1987 World Commission on Environment and Development.
- Jegstad, K. M. and Sinnes, A. T. (2013). Chemistry Teaching for the Future – a theoretical model for upper secondary chemistry education for sustainable development. *Presentation at 10th bi-annual Conference of the European Science Education Research Association*, Nicosia, Cyprus 2.–7. sept. 2013
- Kunnskapsdepartementet. (2012). *Kunnskap for en felles framtid. Revidert strategi for utdanning for bærekraftig utvikling 2012-2015*. Oslo: Retrieved from http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/UH/Rapporter_og_planer/Strategi_for_UBU.pdf
- O'Brien, K., Reams, J., Caspari, A., Dugmore, A., Faghihimani, M., Fazey, I., & Winiwarter, V. (2013). You say you want a revolution? Transforming education and capacity building in response to global change. *Environmental Science & Policy*.
- Rickinson, M., Lundholm, C., & Hopwood, N. (2009). *Environmental learning: Insights from research into the student experience*. Springer.
- Schreiner, C., & Sjøberg, S. (2005). Empowered for action? How do young people relate to environmental challenges?. In *Beyond Cartesian Dualism* (pp. 53-68). Springer Netherlands.
- UNESCO. (2005). *United Nations Decade of Education for Sustainable Development (2005-2014)*. Paris: Retrieved from <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001416/141629e.pdf>